

A *Medicari in ualde acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus malum est.*

10 Dicitur est & à me prius, quòd uerbum, turgere, Hippocrates trāstulit ab animalibus, quæ ad coitum properant, cum naturali quadam concupiscentia moueantur ad seminis excretionem. Ostensum est enim in libris de semine, q̄ fœmina etiam in coitu semen excernit. Quando igitur uel in toto corpore similis huic fuerit naturæ impetus ad excretionem superfluitatum, uel si non toto corpore, saltem in partibus principalioribus: tale quid consueuit Hippocrates per uerbum turgere, significare: & statim per medicamentum euacuationem faciendam iudicat prius, quam uel uirtus uitata fuerit, uel febris caliditas aucta sit, uel ad aliquod membrū principale decubuerint ñ, qui per corpus uagantur humores. Quòd autem ualde acutos morbos nominauerit, quos prius peracutos dixit, unicuiq̄ liquet. Et quidem, quòd iudicationis horum terminus est prima septimana, dictum & à me prius hoc est.

11 *Quibus tormina, & circa umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neq; à medicamento, neq; aliter soluitur in aquam inter cutem siccam firmatur.*

B Tormina fiunt & propter morsum uehementem, & propter spiritum flatuosum, qui non habet exitum, sed in intestinorum inuolucris est interceptus. Quòd uero dolores ad tales dispositiones consequantur, nemini dubium. At, cum circa umbilicum ac lumbos se firmauerint, et neq; à medicamentis, neq; alijs soluuntur auxilijs: quædam est earum partium habitualis intemperatura: quæ magna ex parte perseverans, eam aquam inter cutem efficit, quæ ab Hippocrate sicca nominatur. Vocatur autem hic morbus à posterioribus medicis tympanias, quoniam abdomen percussum talem sonum edit, qualem tympana. Nam & in illis per cutem extantam subiectus aer percutitur, quemadmodum aer in hoc morbi genere, qui in profundo locatur. Quòd uero et hoc morbi genus ex tumoris similitudine hydropem, id est aquam inter cutem Hippocrates nominet, est manifestum: Nō tamen humidum est, sicuti qui ascites ab utris similitudine dicitur: in quo materia collecta non est flatuosus aer, sed humor aquosus. Videtur autem à maiori frigiditate generari aquosus hydrops, quem asciten uocant, quoniam in membrana abdominis interiore, peritonæo Græce dicta, humor ueluti in utre quodam cōtinetur: à minore autem tympanias. Neq; enim humida substantia in flatuosum aerem sine calore aliquo potest transmutari.

12 *Quorum alui, intestinorum leuitate laborant: hyberno tempore supra purgari malum.*

C Morbum, in quo celeriter ea, quæ comeduntur, talia deijciuntur, qualia deuorata fuerint: leuitatem intestinorum nominant. fitq; ex potentia contentiua debilitate: sed consequitur ad omnium, quæ ad aluum pertinent, instrumentorum intemperaturas, hoc est ipsius uentriculi, in quē cibos deuoramus: & eorum, quæ ex hoc suspiciunt atq; transmittūt, intestinorum. Fit etiam quādoq; læuitas intestinorum ex aliqua summas partes occupante exulceratione, simili illis, quæ in ore fiunt, quas Græci aphtas nominant. Intemperaturæ igitur non nunquam fiunt, ut quispiam dicat, habituales: (sic uero nominant illas, quæ ipso corporum habitu læso fiunt) quandoq; propter frigidam pituitam, qualis est acida maxime. Earum autem, quæ in summa parte hærent, exulcerationum causa est humor acris & tenuis. Hic igitur etsi per superiora purgari debet, quoniam huiuscemodi humores magis fluitare soleant, quàm ad inferiora secedere: non tamen hoc hyeme faciendum est: sicuti etiam superius est dictum. Alter uero pituitosus, quādo adhæserit intestinis, nunquam est per superiora purgandus, hoc est per uomitoriam medicinam. Sola enim euomi natura apta sunt, quæ in uentriculo continentur: eorum uero, quæ continentur in intestinis, nihil potest per uomitus euacuari.

13 *Ad elleboros qui non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atq; quiete huiusmodi sunt.*

D Prius oportet tentare eum, qui elleborū sumpturus sit, quo modo se habeat ad superiores purgationes, hoc est ad eas, quæ fiunt per uomitiones. Fiat autem periculum per medicamenta uomitoria, quæcunq; sunt mediocria. Si igitur non facile purgari uideatur, non oportet huiuscemodi hominem ad elleborum ducere, antequam præparetur. Hoc autem fieret, si per continuos uomitus assuescat is, qui est sumpturus elleborum, ad prompte uomendum. Verum hoc, ut paruum aliquod, atque omnibus notum, Hippocrates prætermisit. Melius autem fieret præhumeclando corpora. Præhumeclantur autem plurimo alimento, atque quiete. Ac de quiete quidem clarum est. Sicut enim exercitia sunt apta natura exiccare: sic & requies (quod ocium est, & ab exercitatione uacatio) seruat humiditatem. Cibus uero non simpliciter copiosior est aptus natura humectare, sed quicunq; nullam habet fortem qualitatem, hoc est neque acerbam, neque acrē, neque salfam, neque amaram. Forte autem neque simpliciter cibus, hic, qui talis est, est appellandus, sed hoc totum, cibus medicinalis: sicuti illi, qui est cibus simpliciter, soli hoc inest ex omnibus, ut ex sua natura, non autem ex accidenti solidas partes animalis humectet, hoc ipsum non per se, sed ex accidenti aliquo faciente quiete. Quia enim eam, quæ prouenit ex cibo, humiditatem nō exiccat: idcirco dicitur humectare. Aqua uero neq; epota, neque extrinsecus occurrans, natura apta est solidas animalis partes humectare. De talibus autem perfectiorem posset quispiam

habere doctrinam legendo librum nostrum De potentijs naturalibus, & librum De tabe.

- 14 *Cum biberit quis elleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis: ad somnos uero atq; quietem, minus. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus.*

Ipsè attulit causam, ob quam eorum corpora moueri præcipiat, qui assumpserunt elleborum. Quies siquidem in eodem statu conseruat, motus uero transmutat atq; alterat corpus: ut indicat nauigatio, quæ motus quidem est, turbat autem corpora adeo, ut & uomitum excitet. Cum igitur talis motus fuerit sufficiens etiam solus ad uomitum corpus præparare, fit sanè rationabile, ut, si uomitorio medicamento coniungatur, longe maiorem habeat efficaciam. Quidam pro nauigatione nauisam scribunt, ut sit sermo talis. Ostendit autem & nauisam, quæ uehementioribus corporis aduenit motionibus, ex motione corpus perturbari. Liqueat autem, q; & hic sermo eandem uim habet cum priore.

- 15 *Cum uolueris magis ducere elleborum, moue corpus, cum uero sistere, somnum facito, & non moueto.*

Prior quidem Aphorismus, quo modo oporteat hominem, qui elleborum sumpsit, ad purgationem præparare, nos docuit: præsens uero, quo modo sistere purgationem. Non est autem absq; ratione, q; ea, quæ sistunt purgationem, sint contraria ijs, quæ uomitum cient. Si igitur motiones ciebant, sistunt quietes: & multo magis somnus, in quo actiones animales ociantur, quæ & per sensum fiunt, & præterea per musculos in motibus, qui fiunt ex appetitu.

- 16 *Carnes sanas habentibus elleborus periculosus. facit enim conuulsionem.*

Quod in præcedentibus dixerat in omnibus purgationibus, hoc nunc in ea sola dicit, quæ fit per elleborum: adeo ut duo Aphorismi possint inuicem iungi, tali modo: Qui corpore bene se habent, difficile est medicari. Sic ergo & elleborus carnes sanas habentibus periculosus est, conuulsionem enim facit. Habet namq; elleborus istud præcipuum, facere cõuulsionem, propter operationis uehementiam.

- 17 *Si quis febrem non habens, abstineat à cibo, & cordis morsum, & tenebricosam uertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit: purgatione indigere per superiora significat.*

Apositia, i. abstinentia à cibo, idem significat, quod anorexia, i. inappetentia. Cardiogmos autem id est cordis morsus, est cordis, hoc est oris uentriculi, passio. Prisci siquidem & hoc, cor nominabant. Scotodinos autem, i. tenebricosa uertigo, est, quando simul res conspectæ uidentur circũuolui, & sensus uisus repente destruitur, cum ægrotus sibi tenebras circumfundi opinetur. Fit autem hoc ore uentriculi à malis humoribus morso. Nã propter neruorum magnitudinem, qui ad ipsum à cerebro ueniunt, hac parte patiente, animæ opera detrimentum patiuntur. Hi itaq; casus sunt cõmunes humorum omnium mordacem habentium naturam. Os autem sentire amaritudinem, folius bilis, quæ pallida & flaua nominatur, est opus: quare recte in huiuscemodi inquit Hippocrates significari, q; oporteat purgari per superiora: quod explanatum, talem habebit interpretationem: Huiuscemodi casus significant medico, indigere hominem purgatione per superiora, hoc est per uomitiones.

- 18 *Supra septum transuersum dolores, purgatione indigere per superiora significant: quicunq; uero inferiora molestant, per inferiora.*

Hic Aphorismus, quod antea in uno dolore docuit oris uentriculi, hoc ad omnes extendit dolores. nam clarum est, ut, quicunq; supra septum transuersum consistunt, purgatione indigentes consulat per superiora purgari, quicunq; infra septum transuersum, per inferiora. Addidit autem sermoni, purgatione indigentes, ne quis forte arbitretur curare Hippocratẽ omnes dolores simpliciter per euacuationem. Neq; enim nunc dicit hoc, sed q; secundum humorum infestantium inclinationes, oportet etiam facere euacuationes: & neq; supra septum transuersum dolores per subducentia medicamenta euacuare, neq; infra consistentes per uomitiones.

- 19 *Qui in medicamentis purgati non sitiunt: non quiescunt prius, quam sitiant.*

Qui purgantur, non nulli statim sitiunt, non nulli postea. sitq; hoc propter ipsius uentriculi dispositionem, & propter datum medicamentum, & propter humoris, qui uacuatur, naturam. Uentriculi quidem ratione, qui ex caliditate, uel siccitate, uel ambabus qualitatibus prompte ad sitiendum perducatur, siue hoc natura insit ei, qui biberit medicamentum, siue illo solum tempore. Ratione autem medicamenti, cum acre fuerit, & calidum, ac mordax. Propter humorem uero, qui uacuatur, quando bilis amara fuerit. Hisce quidem de causis fiunt sitibundi. Ex contrarijs uero longo tempore sine siti perseverant: quando uel frigidiorẽ, & humidiorẽ uentriculum habuerit homo, qui purgatur, aut ab initio, aut tempore purgationis: uel quando medicamentum omni uacat mordacitate: & tertio quando humor pituitosus aut aquosus extiterit. Verum & in his, quando abunde fuerint euacuati, consequitur sitis sufficiens etenim est & ea, quæ ex euacuatione prouenit siccitas, ipsam efficere. Accedit præterea medicamenti purgantis uis, habentis aliam quam etsi neq; manifestam neq; sensibilem, attamen latentem acrimoniam ac caliditatem.

- 20 *Non febricitantibus si tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor: purgari inferius oportere significatur.*

Sicuti

A Sicuti paulo antea docuit signa eorum, quos oporteat purgare superius, ita nunc docet ea, per quæ cognosceret aliquis, quando oporteat inferius purgare. Est autem communis utriusque ratio in differentibus casibus. Nam pro inclinatione noxiorum humorum, facere oportet euacuationes.

²¹ Deiectiones nigrae, qualis est sanguis niger, sponte uenientes, siue cum febre, siue sine febre, pessimae: & quanto colores magis prauis fuerint plures, peius: cum medicamento uero melius, & quanto colores plures non prauis.

De deiectionibus nunc ipsi est sermo, quæ à priscis medicis quidem nigrae uocantur, bilis uero nigra exquisite non sunt. Nam acre, & corrodens, & acidum non habet: ac, quod multo plus est, in terram effusa ipsam non fermentant: uerum sunt, ut quis eius describens imaginem plane diceret, ueluti sanguinis limus, qualis etiam uinis crassioribus iam consistentibus solet sublidere, quæ faciem nominant. Hæc si diutius moretur in corpore, & neque per aliquem sensibilem effluxum neque occultum excernatur, uerum transformetur, atque putrescat, fit bilis nigra exquisite. Antequam uero hæc genita sit, splen trahit eam, quæ est ueluti sanguinis faex, hepar expurgans: quemadmodum in commentarijs de potentijs naturalibus est demonstratum. Abutitur itaque & hoc melancholico humore ad sui nutritionem splen: & quam rursus ipsa fecerit, superfluitatem totam expellit ad uentrem, unã cum alijs superfluitatibus excernendam. Si quando igitur neque splen bene expurgauerit, & ille, qui in hepate continetur sanguis, multum huius limosæ superfluitatis habuerit: ac crescat debilitas uisceris ita, ut in seipso continere superfluitates non possit, & tunc illæ, quæ nigrae uocantur, fiunt deiectiones, de quibus nunc sermo habetur ab ipso. Adiecit autem suo sermoni, Veluti sanguis, tale quiddam ostendens: Qualis fit sanguis denigratus, dum per intestina defertur, tales sunt nigrae deiectiones. Nam extremæ dementiæ fuerit existimare, sanguini, secundum naturam se habenti, tales deiectiones assimilari. Fient etenim hæc & rubra, & nigra. Atqui impossibile est sanguinem eundem & rubrum, & nigrum esse: Plurimas uero huiuscemodi deiectiones in pestilenti hoc morbo longo conspeximus, quæ non magis in istis, qui exitio proximi erant, quàm in alijs saluandis apparebant: non tamẽ uel in principio, uel incremento morborum conspiciebantur. Tunc enim, quæ euacuabantur, erant & flaua & rufa colore colliquamenta. quæ uero mox apparebant, nigra erant, ueluti sanguinis faex: siue ipso superaffato habuissent generationem, siue aliquam extraneam putredinem adeptæ, illis, quæ in uentriculo fiunt, cruditatibus proportionalem, quando ad uitiosos humores corruptio terminauerit. Quare ab initio quidem nunquam ad bonum fiunt huiuscemodi deiectiones, magnam uisceris lesionem ostendentes: ad morbos uero consistentes sequuntur sæpius, natura superfluitates expurgante. Non tamen istud hoc in aphorismo adiecit Hippocrates, quauis alibi quidem dixerit in uniuersum, Signa iudicatoria non statim appareant: in sequenti autem aphorismo particulatim, dum inquit: Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis uel supra uel infra exierit, letale est. Nunquid igitur satis uisus est sui animi manifestare sententiam, ut res hoc uerbo, uenientes, quod temporis spatium ostendit, tanquam uel per morbum totum, uel per longum ipsius tempus tales ueniant deiectiones: Si enim aliquod unum tempus ostendere uoluisset: omnino uel quæ post apparuissent, uel quæ uenissent, protulisset: non sponte uenientes. Hoc enim uerbum, uenientes, non aduenisse, sed aduenire significat. Assumpto tamen medicamento, quod uim habet purgandi nigra, talia deijci nihil mirum. Sic itaque multi deiectionum colores præter naturam, sponte quidem euacuati, multarum, atque malarum in corpore dispositionum sunt signa. à medicamento autem ducti uim habente plures humorum species euacuare, nihil absurdum significant.

²² Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis uel supra uel infra exierit, letale.

D Facta est à nobis & in antecedente aphorismo distinctio inter humorum melancholicum, & nigram bilem, de qua nunc sermo habetur ab ipso. Et causam, ob quam ab initio letales sint huiuscemodi humores, postea uero iudicatorij appareant, in illo aphorismo sufficenter percurramus: sed & nunc repetemus, quoniam ea, quæ sunt ad artem maxime necessaria, sæpe tractare sit melius. Quando aliquis incipit morbus: si quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia casus earum, quæ præter naturam sunt in corpore, dispositionum. Quo enim in tempore à causis quidem morbum facientibus natura grauatur, adest autem cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari est impossibile: siquidem oportet coctionem præire, subsequi uero discretionem, & postea euacuationem, ut bona sit crisis, siue iudicium. Hæc autem nos ipse docuit in primo libro Epidemiorum, ita inquit: Coctiones, iudicij celeritatem salutisque securitatem significant: cruda autem & incocta ad malos abscessus conuersa, iudicationis carentiam, uel dolores, uel longitudinem, uel mortes, uel eorundem malorum reditus. Quando igitur post morbi coctionem aliquis humor uitiosus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur. Et propter hoc atra bilis, & alius omnis huiuscemodi humor, ubi signa coctionis in morbi processu apparuerint, bonam significat euacuationem. Si uero aliter excernantur sine signis coctionis, exitialis est casus. Quare, cum in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala semper erit humorum talium euacuatio.

²³ Quibuscumque ex morbis acutis aut diuturnis, uel ex uulneribus, siue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, siue uti sanguis niger de subter exierit, postredie moriuntur.

Sermo in hoc Aphorismo est potentia talis: Siue atra bilis (de qua antecedens docuit Aphorismus) siue nigra, quæ sanguini nigro assimilantur, (de quibus prior Aphorismus) ijs qui ad extremam extenuationem uenerint, apparuerint, postridie moriuntur. Est enim in talibus natura imbecillitas adeo, ut non possint concoquere neq; discernere neq; excernere, quæ ita praua existunt. Propter morbi igitur magnitudinem cum contineri nequeant, effunduntur, & idcirco sunt difficilia. Mortem autem non in posterum afferunt, ut in alijs contingit morbis propter uirium imbecillitatem. Ostendit tamen in hoc Aphorismo manifeste, quod & in priore, cū dicebat, Deiectiones nigræ, qualis sanguis: subaudire oportet, niger: ut tale sit plenum: Deiectiones nigræ, qualis sanguis niger. Ostendit autem & nos bene à nigris deiectionibus bilem nigram separasse. Hæ enim sanguini denigrato similes uidentur, differentes in eo, q; fusæ sunt, & non concretæ, ut illæ. Nigra autem bilis & in eo, quod fusa est absq; concretione, & quia fulgentem habet nigredinem, & præterea mordax est, sicuti ærum, & terrâ abradit, atque fermentat: quorum nihil nigris adest.

24 *Difficultas intestinorum, si ab atra bile inceperit, letalis est.*

Ab illa, quæ à quibusdam pallida, ab alijs bilis flaua nominatur, maxima ex parte incipit intestinorum difficultas, abrais prius in summa parte propter humorum acrimoniam intestinis, postea uero exelis adeo, ut exulcerentur. Hanc igitur intestinorum difficultatem sæpe sanauimus. Quæ uero ab atra bile fit, insanabilis est prorsus, cum nihil differat à cancro ulcerato. Cum igitur hic cancer in summa parte consistens, sit aut cum difficultate sanabilis, aut omnino insanabilis, quamuis possit continuo medicinam habere insidentem: rationabile est illum, qui occupat intestina, non solum quia nihil illi continuo adhærere potest, uerum etiam quia semper ab alimentis superfluitatibus tangitur, esse penitus insanabilem.

25 *Sanguis qualiscunq; fuerit supra emissus, malus est: infra uero, si nigra subeunt, bonum est.*

In præcedentibus Aphorismis sermo ipsi habitus est de ijs, quæ per os & sedem excernuntur. Quare in proposito etiam Aphorismo, quando ipse dicit supra, solam, quæ fit per os excretionem intelligemus, illa, quæ fit per nares, omissa. Hanc itaq; ait semper esse malam, qualiscunq; fuerit is, qui excernitur sanguis, hoc est, siue spumofus, siue rubeus, siue flauus, siue niger, siue aquosus, siue crassus. Melius em̄ esse inquit, ut infra exeat, nō tamen more disrupti sanguinis, sed paulatim fluitis ita, ut sui exitus tarditate denigretur. Ipsum itaq; sanguinem confluere omnino ad aliquod intestinum, malum oportet existimare. Melius autem, quando paucus, quàm quando multus ueluti disruptus effluerit. Quare, quod legitur, bonum, non tanquam proprie dictum, sed tanquam idem, quod melius, significaret, est accipiendum: quasi ita diceret: Infra autem melius nigra deijci. Reuera enim hoc eligibilius, quàm per os quocunq; modo sanguinem ferri. Hoc siquidem dixerit quispiam, ut eam, quæ uidetur in uerbis Hippocratis, repugnantiam dissoluat, dicentis nunc bonum esse, ut nigra deijciantur, cum tamen paulo antea pessimum id esse dixerit. Possumus etiã uocabulum, nigra, sic accipere, quemadmodū ipse in Epidemijs dixit, de sanguine ex uenis (quas hæmorrhoidas uocant) profluente, tanquam sanante melancholicas passiones. Reuera enim iã factæ melancholiæ maximum est remedium sanguinis ex his uenis profluuium: quam etiam, si futura sit, prohibet. Sic itaq; nobis intelligentibus, sermo talis erit: Sanguis supra, qualiscunq; fuerit, malum: infra uero per hæmorrhoides, bonum, quando nigra euacuantur: hoc est quando hominis natura multum talem accumulauerit sanguinem. Aliter autem non est affluendum ei, quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi, ut quæ periculosam habeat utranq; immoderantiam, siue supra modum sanguis excernatur, siue ex toto supprimatur.

26 *A difficultate intestinorum habito, si ueluti caruncula exeant, letale est.*

In difficultatibus intestinorum, cum adhuc constituuntur, quædam corpora pinguiã excernuntur: post hæc autem, nisi finiri anticipauerint, quædam ramenta intestinorum, ablata ipsorum superficie interiore, quæ membranosa existit & densa, illi, quæ cutem exterius contegit, epidermididi. i. cuticulæ appellatæ, proportionalis. Post hæc autem aliquid ex ipsa abraditur substantia intestinorum: in quo tempore non adhuc fieri difficultatem intestinorum, sed iam factam atq; completam dicimus esse. Quando igitur partes adeo magnæ intestinorum, excernuntur in difficultate intestinorum, ut possimus eas carnes nominare: letalem ait esse morbum, cum neq; caro crescere, neq; cicatrix obduci in tali possit exulceratione.

27 *Quibus in febribus sanguinis fluxerit multitudo quacunq; ex parte, cum reficiuntur, alui ijs humectantur.*

Calore natiuo debilitato ex profluuiio sanguinis, neq; cibi bene concoqui, neq; in sanguinem transmutari, multoq; etiam magis neq; distribui possunt per corpus: propterq; hæc omnia, aluos fieri humidiores par est, donec processu temporis uires suas natura recuperauerit.

28 *Quibus biliosæ deiectiones, superueniente surditate cessant: & quibus surditas, superuenientibus biliosis deiectionibus cessat.*

Non de habituali difficulter solubili surditate nunc illi sermo est, sed de ea, quæ repente in febribus, uel aliter fit, recurrente ad cerebrum bile. Ipsa siquidem, cum meatus auditorios occupauerit,

A pauerit, efficit surditatem. Cum uero hinc ipsam natura expellente, ad excretionem peruenerit, soluit surditatem.

29 *Quibus in febribus sexto die rigores fiunt, difficile iudicium sequitur.*

B Quicumque ad febres, & praecipue ardentis, rigores superueniunt: iudicium habere solent bonum atque perfectum, ubi in die iudicatoria fiunt, & cum signis coctionis: non bonum autem neque perfectum, quando uel diei uel coctionis signa fuerint imperfecta, Quod igitur concoqui oporteat, bene iudicari debeant, in primo libro docuit Epidemiorum per ea uerba, quae paulo antea diximus: quorum initium, Coctiones, celeritatem iudicij, salutisque securitatem significant. Quod autem neque in omnibus diebus: & in Prognostico scripsit, & in hoc ipso Aphorismorum libro, & praeterea in primo Epidemiorum. Collecta autem sunt a nobis haec omnia oportuneque exposita: quaecumque quidem de diebus iudicatorijs ab eo scripta sunt, in tractatu de diebus iudicatorijs inscripto: quaecumque uero de signis coctionis, in altero de iudicij. Dictum autem & in ipsis est de eo, quod fit in die sexta iudicio: de quo nunc etiam faciens mentionem, ait eos, qui in hoc die fiunt rigores, difficile habere iudicium, hoc est uel malum afferre iudicium, ac si male iudicantes dixisset: uel non firmiter, immo in quibus facile foret fieri recidiuam: uel in longum tempus extensos, ac si difficulter solubiles dixisset. Cum casibus uero quandoque difficilibus sextae diei iudicium fit: de quibus omnibus integre scripsimus in his, quas nuper nominauimus, tractationibus. Haec igitur in hunc modum fieri etiam ipsa experientia testatur: ipsorum autem causas longum esset in praesentia exponere. De diebus enim iudicantibus, tertio diximus libro de iudicatorijs diebus: de rigore autem in opere ad id seorsum dedicato.

30 *Quibuscumque accessiones fiunt: quaecumque hora febris dimiserit, si eadem cras occupauerit, iudicium habent difficile.*

C Supponatur quispiam prima die coepisse febricitare hora tertia, & quieuisse quauis alia hora: deinde die secundo eadem hora tertia coepisse, mox cessasse febrem quaecumque hora: & tertio rursus die hora tertia coepisse, mox rursus quouis tempore finita febre: coepisse iterum quarto die eadem hora tertia: & ita deinceps seruari quidem semper horam tertiam, in qua accessio suam facit initium, non seruari autem alias, in quibus finitur: hunc, qui tali labore morbo, necesse est temporibus longioribus aegrotare his, qui habent horam initij accessionis inordinatam. Hoc quidem nos ab experientia comprobatum, dictum fuisse arbitramur. Sunt uero quidam, qui tale aiunt esse, quod dicitur: Si primo die accessionem aegrotus habuerit, exempli gratia, hora tertia: & (si ita contigerit) hora duodecima febris desierit: rursus die secundo hora duodecima coeperit febricitare: morbum aiunt difficile iudicium habiturum, nullam apponentes rationem: sed neque id ab experientia probari, ostendere potentes. Non tamen, difficile habens iudicium, aliter possumus interpretari, quam difficulter solubile: ut tale sit, quod ab Hippocrate dicitur: Siue quotidie, siue tertio, siue quarto quoque die aegrotus habeat accessionem eadem hora: difficulter solubilis est is morbus, siue multas, siue paucas accessio occupet horas. Hoc igitur (ut dixi) experientia comprobatur. Eius uero causam talem esse opinandum est: causam accessionum, ubi non fuerit fixa ac stabilita, non seruare eundem terminum aut circuitum: ubi uero firmata fuerit, seruare: atque ideo difficulter solubilis est causa, quae fixa ac stabilita sit: facile uero solubilis, quae talis non est. Nam, quae firmata sunt, magnam uim, ut quispiam diceret, demolientem exposcunt, quae longo tempore, & per fortiora ac plura auxilia comparatur.

31 *Lassitudinem habentibus in febribus: in articulo, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt.*

D Dictum & prius est, quod lassitudinum non nullae quidem ex multis accidunt motibus, quae simpliciter & proprie lassitudines nominantur: Quidam uero neque multis, neque uehementibus acti motibus, lassitudines pati consueuerunt. Tales itaque lassitudines, non lassitudines simpliciter, sed spontaneas lassitudines nominare consueuerunt. Ambarum autem ipsarum communis est locus perpeffus: hic uero est totum genus in corpore musculosum. Quae uero ex motibus pluribus lassitudines accidunt, ipsis adest proprium peculiare, caliditas articulorum: quare in his nihil mirum ad articulos abscessus decumbere, ut qui una cum musculis laborauerint, atque ultra modum concaluerint. Spontaneis autem lassitudinibus, una sola ratione euenit, ut fluxiones decumbant ad articulos (sicuti & omnibus alijs ferè morbis, qui per abscessus iudicantur) cum latiora ipsorum spatia prompte se habeant ad superfluitates suscipiendas. Rariores igitur in illis abscessus sunt, in lassitudinarijs plures, & praecipue cum lassitudines spontaneae fuerint, & ex his maxime quaecumque ob multitudinem fiunt. Erit igitur in aphorismo sermonis haec summa. His qui quomodo cunque in febribus lassitudinem habent: ad articulos, & circa maxillas praecipue abscessus fiunt. Hoc uero contingit propter eam, quae est in febribus, caliditatem, relata multitudine ad caput, mox inde suscipientibus illis, qui circa maxillas adenes existunt, sicuti qui circa inguina & alas sunt, quando ad illas partes multitudo peruenerit.

32 *Quibuscumque resurgentibus ex morbis, siquid laborauerit, hic fiunt abscessus.*

Si quidem *πόνος*. i. labor & uehementè significat motum & dolorem, & laesionem, sicuti prius dictum

Etum est: liquet, quod & πονεῖν, hoc est laborare, pluri uti motu significabit, & aliquem habere uel dolorem, uel lationem. In non nullis igitur, qui ex morbo conualescunt, apparet, quando humores morbum facientes non satis fuerint expurgati, sed quasdam reliquerint superfluitates: cum laborantem siue dolentem partem quampiam habuerint, illuc morbum decumbere: cum labor quidem habeat causæ rationem, dolor uero signi. Nam in uehementioribus motibus & uires fiunt imbecilliores, & caliditas maior accenditur: dolorque iam fluxione decumbente perficitur. Hoc igitur, ut diximus, est signum abscessus, qui fit. Caliditas autem atque imbecillitas ad locum affectum prouehit superfluitates. Vtroque igitur (ut diximus) modo accipere possumus uerbum, laborare, toti tamen sermoni, qui nunc ab Hippocrate profertur, alterum magis conuenit significatum: siquidem antea de lassitudinarijs febribus locutus, deinceps autem rursus, inquit, Sed, & si quid antea laborauerit. Videtur enim prior aphorismus, cuius initium, Lassitudinē habentibus in febribus, de lassitudinibus, quæ in morbis fiunt, habuisse sermonem: in eo autem, qui nunc proponitur, de his, quæ fiunt in conualescentibus: in sequente uero, de illis, quæ morbum antecedunt.

33 Sed & si ante morbum aliqua parte laborauerit, hic morbus firmatur.

Siue quis uelit connectere duobus prioribus sermonibus illud, qui nunc dicitur, ad unius aphorismi integritatem, siue seorsum unumquodque scribere, nihil refert: nam & communitas eorum ostensa est, & singulorum proprietates in sermone prædicto. Dicitur autem & nunc à nobis denuo breuius. Quando in morbo sensus aliquis lassitudinis fuerit, expectare oportet abscessum aliquem ad articulos fore, præsertim iuxta maxillas: Simili modo, si quis ex morbo conualescens, parte aliqua corporis laborauerit, uel ante quam ægrotaret. Nam plurimum solet ad talia decumbere, in illis uidelicet morbis, in quibus speratur abscessus futurus, neque morbus per excretionem antea iudicandus. Dicta sunt autem quædam & in præcedentibus de talium morborum dignotione, sed sermo uniuersus in commentarijs de Crisibus siue iudicijs est explanatus.

34 Si à febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente superuenerit, letale.

Licet & simpliciter accipere initium aphorismi, in quo ait, Si à febre habito: tanquam ita dixisset, Si homini febricitanti, tumore non existente: Licet & cum maiori aliqua significatione: quæ admodum solet in Epidemijs scribere, non simpliciter quouis modo febricitantem ostendens, cum dicit, Febris ipsum habebat, sed de eo, cui magna insit febris, ita loquens. Contingit itaque & sine magna febre, strangulatione repente superueniente, hominem interire: ineuitabilior autem & citior est mors, adeo ut neque ex inopinato unquam homo saluetur, cum uehemens febris detinet ægrotantē. Indiget enim huiuscemodi febris (ut in sermonibus de difficili anhelitu fuit à nobis ostensum) inspiratione abundanti, fit uero nedum abundans, uerum omnino pauca, his, qui strangulantur. Neque enim aliud est suffocatio, præter interneccionem ob respirationis defectum factam: qui quidem respirationis defectus fit propter angustiam & coarctationem alicuius spiritalium instrumentorum. Neque enim talis angustia sine instrumentis respirationi seruiētibus fieri potest. Deficit etiam respiratio, uel propter uirtutis thoracem mouentis imbecillitatem, uel propter uitalis principij uehementem refrigerationem. Strangulatio uero omnino fit ex angustia: angustia autem, uel repleta intermedia regione, quæ inter thoracem est atque pulmonem, aut pulmonis cauernis, uel aliqua inflammatione totum occupante uiscus, uel asperam arteriam, uel eam partem, quæ est ueluti caput eius, quam nominant larynga, i. guttur: quæ etiam inflammatio fieri aliquando solet in præiacente spatio, quod pharynga, i. fauces appellant. Nam & Homerus ita nominauit inquit, Per fauces autem uinum impellebatur. spatium illud laxius, quod gulam & guttur præiacet, nominans fauces. Videtur autem & nunc Hippocrates hanc eandem partem eodem modo, quo etiam Homerus, nominasse. Dicit igitur: Tumore non existente in faucibus: tanquam possibile sit ore multum adaperto partem ipsam diligentius inspicere: quod in gutture fieri nequit. Fiet igitur sermo uniuersus huiusmodi: Si à febre habito strangulatio repente superuenerit citra tumorem fauces occupantem, letale est. Prisci etenim per inflationem (Græce œdema,) & tumorem idem intelligebant. Neque nos latet triplicem esse tumorum differētiam. Vel enim sunt cum dolore, quos iuniores inflammationes nominant: uel absque dolore & duri, quos Græci scirrhos uocant: uel sine dolore & molles, quos iisdem Græci œdemata, id est inflationes, peculiariter appellant: & propterea ab antiquo usu recesserunt, ut qui non omnia præter naturam incrementa sub uocabulo inflationis complectantur. Cum igitur fauces sine tumore apparuerint, strangulatio autem repente superuenerit, solius gutturis est huiuscemodi passio. Strangulantur (ut dixi) & propter morbos alios, quos paulo antea dixi. Repente autem strangulari, soli gutturi inest. Morbus enim, quæ Græci peripneumoniam uocant, non repente strangulat ægrotantes, uerum paulatim ab initio incrementum suscipiens usque ad propriam consistentiam, in qua talem casum affert. Et, si quod tuberculum & abscessus in pulmone fit, hæc quoque passio diuturna est: sicuti & spatium inter pulmonem atque thoracem pure repletum, sæpius hominem strangulat, abscessu in ipsum dirupto, qui scilicet & ipse in longo tempore fuit constitutus. Nam asperæ arteriæ inflammatio difficultatem spirandi quidem aliquam efficere potest, strangulationem uero non potest, propter magnitudinē
m eatu

A meatus in ipsa latioris, & tunicae tenuitatem. Impossibile siquidē est corporis adeo tenuis inflammationem, spatium effatu dignum replere. Reliquum igitur est guttur, quod subitam possit face-
re strangulationem, quoniam ab ipso angustatur pulmonis meatus. Musculi quoque eius interio-
res unā cum ambiente tunica inflammationem patientes, uiam spiritus ualent intercludere. No-
minant autem medici quidem talem dispositionem non per, s, synanchen, sed per, c, cynanchen:
quibus placet faucium inflammationem per, s, synanchen nominare. Non nulli uero & parasynan-
chen, & paracynanchen nominant: parasynanchen, quando adiacentium faucibus musculorum
inflammatiō fuerit: paracynanchen autē, quando extra guttur. Ex ijs igitur, quae dicta sunt, ratio-
nabile est talem dispositionem gutturi aliquem inferre dolorē: & uidetur Hippocrates eius ma-
nifeste meminisse in libro Prorrhetico, hisce uerbis: Fauces dolentes, tenues cum quadam diffi-
cultate strangulantes, uelociter exitium afferentes. Nunc uero dolentes nō dixit, siue quia ex ijs,
quae dixerat antea, poterat subintelligi: siue quia etiam absq; dolore aliquando dictam putauit in
praecedente sermone fieri posse strangulationem. Et, si omnino potest esse sine dolore strangula-
tio: ex talibus causis erit. Possibile est multitudine humiditatis, pituitosae praesertim, madefacien-
te tunicae gutturis interiorē, fieri absque dolore tumorē. Possibile est etiam aperiētibus ipsum
B musculis, crassioribus factis, meatum reddi angustiorē. Contingit & utrunq; coniungi. Illudq;
impossibile non est, ut propter superfluam siccitatem musculorum gutturis intrinsecorum supra
modum extenti, meatum reddant angustiorē. Qui uero sint hi musculi, & quo modo claudant
guttur, ostensum est in tractatu, qui De uoce inscribitur.

35 *Si à febre habito collum peruertitur, & uix potest deuorare, sine ullo tumore, letale est.*

Non amplius adiecit hic locū, in quo inquit, Tumore non existente: sicuti in precedenti apho-
rismo faucium meminit inquit, Tumore non existente in faucibus. Nos uero dicemus alterum
duorum uel ex communi subaudiendum esse in faucibus, uel in omnibus colli locis. Cum enim
in nullo horum apparuerit, neq; ore aperto in faucibus, neq; extrinsecus tumor, hominem uero
contigerit nō posse deuorare, casus est exitialis: qui fit ex inflammatione aliquando musculorū,
qui gulae praeciācent, aliquando gulae ipsius. Est enim quaedam societas partibus his per neruos ac
ligamenta & ad spinalem medullam, & ipsam ambientes membranas, ac praeterea ossa uertebra-
rum, quae his extrinsecus adiacent. Extentis itaq; ad partes inflammatas & ligamentis & neruis,
trahi uertebrae uel intra uel ad latus est necessarium, si in altera nerui propagine fieri tentationem
C contigerit, ad latus: si in ambabus, intra. Plenius autem de istis dicemus, librum De articulis expo-
nentes, in quo ait fieri spinā euerfiones tuberculis crudis intra ipsam cōstitutis. Igitur in libro il-
lo & gibbos fieri dixit tentis intra uertebrae partibus, non solū recuruationes, & obliquatio-
nes. In secundo siquidem libro Epidemiorum, de proposita nunc in aphorismo angina uerba fa-
ciens, inquit: Erant autem anginam patientium tales affectus: colli uertebrae intro uergebant, &
extra apparebat collum habere cauitatem, & hoc tactum dolebat. In hoc itaq; sermone unam o-
stendit uertebrae euerfionem ad intra factam: in praesenti uero aphorismo generaliori utens ser-
mone, inquit: Si collum euertatur, Verbum enim, euertere, omnem, quae est ad id, quod praeter na-
turam, euerfionem ostendit rectitudinis uertebrae. In secundo autem libro Epidemiorū ser-
moni adiecit: Et hoc tactum dolebat: Hic uero nihil de dolore dixit, quāquam necessarium est
adesse dolorem una cum ea, quae collum obtinet, inflammatione. nisi & hic eam, quae fit propter
siccitatem excedentem, tentationem, tractum, & euerfionem partium tantummodo ostendit: &
propter hoc ipsum casum inquit esse exitialem: cum alter, qui prouenit ex inflammatione, non sit
omnino exitialis, qualis erat prior, cui cōiuncta erat strangulatio. Neq; enim est aequale pericu-
lum, si homo stranguletur, & uix possit deuorare. Verum, si propter excedentē siccitatem id acci-
D dat, & collum euertere, et uix posse deuorare, letalis est casus, & praecipue cum uehemens est febris:
ut uerba illa, Si à febre habito, etiam in hunc sensum accipiantur. Ob hanc autem febrem ipsam,
etiam immodicam fieri par est in membris siccitatem: & duplicem habebit febris uehemens ad
mortem rationem: & quia, ut signum, erit, q; fiat euerfio propter siccitatem, & deuorandi difficul-
tas: & quia ipsa quoque aliquid afferet, & una ex causis perducentibus ad mortem.

36 *Sudores febricitanti si inceperint, boni, & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & undecimo, & quartodecimo, & septi-
 modecimo, & uigesimo, & uigesimo septimo, & trigesimo quarto. Hi enim sudores iudicant morbos. Qui uero non ita fiunt, labo-
 rem significant, & morbi longitudinem, & recidiuam.*

Non sudores tantum, sed alui excrementa effatu digna, & urinae multae, & iuxta aurem abscef-
sus, uel aliquem alium articulum, in dictis diebus optime apparent. Sermo enim in uniuersum est
talis: iudicatoria signa, ac casus, in diebus iudicatorijs incipiāt. Ac sermo quidem ita prolatus suf-
ficiebat: uerum Hippocrates nunc non de omnibus ipsum fecit iudicatorijs, sed de sudoribus tan-
tum: & nobis memoriae subiecit iudicatorios dies, qui sunt intra quadagesimum. Morbi enim
istis diuturniores, nō admodum solent per sudores iudicari, sicuti neq; omnino per excretiones,
sed uel per concoctionē, uel per abscessus. Quod uero nō omnis numerus dierum sit ad iudican-
dum idoneus, experientia manifeste demonstrat. & quispiam admiraretur illos, qui aiunt nullam

Extra ord.

f in illis

in illis esse differentiam. melius est enim, ex ijs, quæ apparent manifeste, discere differentiam: cau-
sam uero eius, quod fit, per multum ocium considerare: quod nos in tractatu de diebus iudicato-
rijs egimus, id, quod ad artis refert utilitatem, in primis duobus commentarijs transigentes: causas
autem ipsorum tentantes in tertio perquirere. Nō parua autem est de diebus scriptis in Aphorif-
mo discordia, cum alij alios pro arbitrio scribāt. Nos uero illa secuti, quæ ab ipso Hippocrate scri-
pta sunt & in Prognostico, & Epidemijs, & hoc Aphorismorum libro, ipsorum fecimus conu-
merationem. Verba autem, quibus de hisce diebus Hippocrates scripsit, habes omnia in tracta-
tu de iudicatorijs diebus & de iudicijs collecta. Nunc uero à tertio incipit, qui anticipat quartū
in breuioris temporis morbis: & post hunc quintum scripsit uno die quarto tardioem. Sic enim
ferè in omnibus exemplaribus inuenies, cum quartus dies in Aphorismo nōdum esset ascriptus,
quāuis hic dies sit primus iudicatorius. Veruntamen ipsum nunc prætermisit uel ipse Hippocra-
tes, uel qui primus librum transcripsit. Si uero omnino Hippocrates illum præterijt, hanc ob cau-
sam ipsum existimo istud fecisse, quoniam morbi plurimi peracuti, qui cum sudore iudicantur, ter-
tio & quinto die magis, quā quarto, iudicium suscipiunt. Rariores enim sunt, qui die quarto iudi-
cantur: Atq; hoc à me fuit inuentum per experientiam, cum ob hoc ipsum ualde admodū inqui-
rerem, qua de causa dies quartus fuisset ab Hippocrate in Aphorismo prætermisus. Hoc autem
uidetur accidere, quoniam morbi peracuti primam statim accessionem uehementissimam habēt,
& reliquas illis proportionales per diem tertium. Didicimus autem, q; in uehementioribus acces-
sionibus iudicia fiunt, & quod morbi, qui in diebus imparibus accessionem habent, citius iudicā-
tur: qui uero paribus, tardāt. Atq; ideo, si etiam in principio aliquis morbus exacerbatur, hoc ma-
gis accidit in diebus imparibus: si tardare debeat, ad dies pares uehementiores accessiones tranf-
feruntur. Hæc habeo, quæ dicam de die quarto. In fine autem aphorismi, non nulli trigessimū pri-
mum diem, non nulli trigessimū quartum scribunt. Scimus autem hos in dierum iudicantiū nu-
mero contineri: & fortasse trigessimū quartum maiorem uim habet: nō tamen quadragesimi me-
minit, fortasse quia hunc principium morborum longorum existimauit, qui non admodum per
sudores iudicantur. Nam & trigessimū primum, et trigessimū quartum, & ante ipsos uigessimū-
septimum raro inueniemus per sudores iudicare.

37 *Frigidi sudores, cum acuta quidem febre, mortem: cum mitiori autem, longitudinem morbi significant.*

Quod quidem ita fiat, sapius experientia docet. Causa uero huius exploranda. nam plurimam
mihi uidetur habere dubitationem, quo modo febre calidissima hominē detinente, sudor fiat fri-
gidus. Quod igitur in alijs partibus corporis sit necessarium esse uehementem caliditatē, ex alijs
uero sudores frigidos euacuari, est manifestum. Essent enim calefacti, si ex partibus calidissimis
efferrentur. Euacuantur autē ex cute sudores, quam frigidam esse contingit: cum tamen ea, quæ
sunt sub ipsa, comburantur. Nam quibusdam humoribus putrescentibus ostensum est febres acu-
tas fieri. Hi uero putrescunt sapius quidem in toto corpore, sapius uero in uasis solis. Cum ergo
hæc aliquando duo contigerint, humores, qui sunt in uasis, putrescere, & eam, quæ solida cor-
pora regit, naturam (quæ secundum Hippocratē est calor naturalis) uel extinguī omnino, uel pro-
ximam esse extinctioni: quæ quidem ex his euacuantur, frigida sentiuntur: eam uero, quæ sit ex
putredine, caliditatem nihil prohibet uehementissimam esse, atq; ideo signum est exitiale, osten-
dens in animalis corpore humorum multitudinem superabundare, tantam habentium frigidita-
tem, ut neq; à calore natiuo, neq; à febrili calefiant. Tepidis siquidem existentibus febribus con-
tingit saluari hominem, concocta in processu temporis multitudine humorum frigidorum, atq;
euiecta à natura. Acuta. n. febris, causa est & signum perniciosissimū: causa quidem, quia prompta
est ad dissoluendum corpora: signum autem, quoniam humorum multitudinem esse frigidissimā
ostendit, ut quæ neq; à calore febrili transmutetur. Febris uero, quæ non est acuta, sed moderata, H
permittit tempore longiori à natura multitudinem concoqui, cum non anticipet dissoluere ho-
minem: non est autem signum adeo perniciosum, sicuti uehemens febris. Contingit enim in tepi-
da febre, etsi modice frigida multitudo fuerit, incalefactam permanere.

38 *Qua parte corporis sudor est, ibi significat morbum.*

Si per totum animalis corpus morbus extenderetur, ex toto etiam æqualis fieret euacuatio.
Fiunt enim sudores uel natura humiditatem superfluam euacuante, (quando & optime iudiciū
fit) uel quando nō continetur in corpore, morbiratione. Sed, siue hoc, siue illo modo fiant, mem-
brorum patientium humiditatem euacuant.

39 *Et, qua parte corporis calor aut frigus, ibi morbus.*

Qua parte corporis insignis aut caliditas, aut frigiditas fuerit, in ea morbū necessarium est esse.
hæc siquidem exijt à temperie naturali, quæ sanitas est.

40 *Et, ubi in toto corpe mutatiōes, et, si corpus refrigeretur, uel rursus calefiat, uel color alter ex altero fiat: longitudinē morbi significat.*

Dispositiones uariæ diuturniores semper sunt, quàm quæ sunt uniusmodi: cum non possit na-
tura in paruo tempore multas conficere dispositiones.